

13 IN DE OORLOG

AFLEVERING 11 SCRIPT

"INDIË"

11.1 LEADER

Caleidoscoop van iconische momenten uit de Tweede Wereldoorlog, afgewisseld met spelende kinderen in dezelfde periode. Tussendoor worden korte impressies getoond van de hoogtepunten uit de huidige aflevering.

11.2 DRAMA: INT. HUIS DE KLERK - SLAAPKAMER - AVOND

Het dreigende gebrom van een *susap*, een houten mondharp. Tegen een wit scherm valt de schaduw van een typisch Indonesische wajangpop met stokjes aan de beweegbare armen.

DEWI (O.S.)

De arme Rama wilde zijn land terug,
maar hoe? Hij stond helemaal alleen.

Plotseling wordt de wajangpop benaderd door een apenschim.

DEWI (O.S.)

Toen schoot de witte aap hem te
hulp met zijn grote apenleger.

Achter het scherm zit DEWI - een 13-jarig Javaans meisje in kleermakerszit. Ze bestuurt de platte silhouetpoppen die stevig op elkaar inhakken.

DEWI

De strijd duurde zeven dagen en zeven
nachten tot het apenleger had gewonnen.

Een groot zwaard wordt langzaam van onderaf in de buik van een tiransfiguur gestoken.

DEWI

De tiran was dood en Rama werd de
nieuwe koning.

Enthousiast wordt er geapplaudisseerd en DEWI gaat staan. Voor het scherm zit maar één toeschouwer: de 12-jarige CHRISTIAAN in korte broek en smetteloos overhemd.

CHRISTIAAN

Wat doe je dat goed, Dewi!

Het leek net echt!

Terwijl hij gaat staan en verderklapt, verschijnt een
TITEL: CHRISTIAAN, 1940, INDIË.

PRESENTATRICE (V.O.)

Dit is Christiaan de Klerk en hij
is geboren in Nederland...

11.3 **ANIMATIE: WERELDBOL MET NEDERLAND EN INDONESIAË**

Animatie van een wereldbol met in het midden Nederland.

PRESENTATRICE (V.O.)

Maar hij woont in Indonesië en dat
ligt helemaal aan de andere kant van
de wereld in de buurt van Japan.

De wereldbol begint te draaien en met een rode lijn wordt
de reis van een stoomboot aangegeven: vanuit Rotterdam
naar de Middellandse zee, het Suez-kanaal en de Rode Zee.

PRESENTATRICE (V.O.)

Mensen gingen toen altijd met de
boot en die reis duurde wel een
hele maand.

De rode lijn van de stoomboot vaart langs de vele
eilanden van Indonesië.

11.4 **LOCATIE: JAKARTA - OPENLUCHTMARKT**

De PRESENTATRICE staat voor een stalletje op een drukke
openluchtmarkt en krijgt een aantal zakjes met kruiden.

PRESENTATRICE (TEGEN VERKOOPSTER)

Terimah kassih (bedankt).

Ze richt zich tot de camera.

PRESENTATRICE

Indonesië is zo'n zestig keer
groter dan Nederland en bestaat uit
duizenden eilanden, zoals Java,
Sumatra, Ambon, Madoera en Bali.

Ze toont de kruiden aan de camera.

PRESENTATRICE

Hier groeien specerijen, waarvoor in
het Westen veel geld wordt betaald,
zoals peper, kaneel en kruidnagel,
maar ook koffie, thee en cacao. Verder
is Indonesië rijk aan tin, rubber en

olie. Geen wonder dat Nederland dit land graag wilde hebben.

Ze loopt verder over de markt.

PRESENTATRICE

Net als Suriname en de Antillen was Indonesië meer dan drie eeuwen lang een kolonie van Nederland en werd daarom Nederlands-Indië genoemd. Hier in de hoofdstad Jakarta, dat vroeger Batavia heette, zijn daarvan nog steeds sporen terug te vinden.

11.5 LOCATIE: JAKARTA - WIJK KOTA - OPHAALBRUG

De PRESENTATRICE staat bij een oerhollandse ophaalbrug.

PRESENTATRICE

Zoals deze typisch Nederlandse ophaalbrug.

11.6 LOCATIE: JAKARTA - WIJK KOTA - STADHUIS

De PRESENTATRICE staat voor een stralend wit gebouw.

PRESENTATRICE

Of dit voormalige stadhuis van Batavia.

11.7 ARCHIEF: VOORORLOGS BATAVIA

Hetzelfde stadhuis in beeld en geluid van 1940. Een tram rijdt voorbij. Blanke vrouwen wandelen over straat.

PRESENTATRICE (V.O.)

In 1940 wonen er zo'n zestigduizend blanke Europeanen in Nederlands-Indië en die hebben alle macht in handen.

11.8 ARCHIEF: VOORORLOGSE LEVEN IN NEDERLANDS-INDIË

Een blanke vrouw en man aan tafel worden bediend door Indonesische bedienden met allerlei gerechten.

PRESENTATRICE (V.O.)

En de oorspronkelijke bewoners? Zo'n zestig miljoen Indonesiërs?... Die moeten voor hen werken.

11.9 ARCHIEF: INDONESISCH KIND VERSUS BLANK KIND

Een Indonesisch jongetje draagt een lange stok op zijn schouder met bundels aan beide uiteinden. Een blanke

kleuter mag iets uitzoeken van zijn moeder.

PRESENTATRICE (V.O.)

Want de Nederlanders voelen zich
hoog verheven boven de inlanders.

11.10 DRAMA: INT. HUIS DE KLERK - SLAAPKAMER

Van bovenaf door een klamboe heen zien we CHRISTIAAN in
korte broek en met blote voeten op het bed liggen.
Naast hem ligt DEWI met haar hoofd tegen het zijne.

CHRISTIAAN

Wij hebben kerken die hoger zijn dan
alle huizen. Met torens... echt
ongelooflijk... die raken de hemel!

Met beide handen knijpt DEWI liefdevol in zijn hand.

CHRISTIAAN

En onze dijken, die moet je zien!
Hoe hoog de golven ook zijn, ze
komen er nooit overheen.

DEWI

Ik kan niet wachten.

Beiden kijken omhoog en zien het in stilte voor zich.

CHRISTIAAN

Je zult geen spijt krijgen. Want Neder-
land... daar kan niets tegenop.

Volkomen onverwacht stapt OTTO DE KLERK met een betrokken
gezicht de kamer binnen in het smetteloos witte kostuum
van een resident. Meteen springen CHRISTIAAN en DEWI aan
weerszijden van het bed. DEWI met gebogen hoofd.

DEWI

Het spijt me, meneer.

OTTO

(rustig)

De keuken, Dewi.

Snel loopt DEWI de kamer uit.

CHRISTIAAN

Het is mijn schuld, vader. Ze zag
er zo moe uit, dus vroeg ik haar-

Zonder iets te zeggen gooit OTTO een lokale krant op het
bed met als grote kop: NEDERLAND IN OORLOG.

OTTO

Hier. Moet je dit eens lezen.

CLOSE op Christiaan die met grote ogen de krant oppakt.

11.11 LOCATIE: JAKARTA - ONBEKEND

De PRESENTATRICE heeft dezelfde krant met de kop: NEDERLAND IN OORLOG, opengeslagen.

PRESENTATRICE

Voor de blanken in Nederlands-Indië is het een enorme klap, als hun vaderland wordt binnengevallen door Duitsland. Mensen komen vrijwillig geld en kostbaarheden geven als bijdrage in de oorlogvoering. Zo sterk voelen zij zich verbonden met Nederland. Maar Nederlands-Indië verkeert zelf ook in gevaar. Niet door Duitsland, maar door een land dat minstens zo agressief is en veel dichterbij ligt...

11.12 ANIMATIE: JAPANSE EXPANSIE TOT 1941

Voortzetting van de eerdere animatie in scene 11.3 met een stralende, roodwitte zon binnen de contouren van Japan.

PRESENTATRICE (V.O.)

Japan. Dat wil net als Duitsland een groot rijk veroveren, maar dan in Azië.

Met rode pijlen wordt de expansie van Japan weergegeven: allereerst worden Taiwan en Korea bezet.

PRESENTATRICE (V.O.)

Voor de tweede wereldoorlog hebben de Japanners al grote delen van China veroverd, waaronder Taiwan en Korea, maar ze willen meer.

Ook Mantsjoerije en Inner-Mongolië worden veroverd.

11.13 ARCHIEF: WAPENINDUSTRIE OP INDONESIA

De wapenindustrie in Nederlands-Indië draait op volle toeren.

PRESENTATRICE (V.O.)

Nederlands-Indië met al zijn grondstoffen, zoals rubber en olie is een aantrekkelijke prooi voor Japan en omdat Nederland geen wapens en soldaten meer kan sturen, moet de verdediging van de grond af worden opgebouwd.

11.14 ARCHIEF: KUSTBEWAPENING VAN HET KNIL

De kustverdediging van het KNIL bij Tandjong Priok wordt in paraatheid gebracht.

PRESENTATRICE (V.O.)

Fabrieken gaan zelf wapens en munitie maken. Alle mannen van Nederlandse of gemengd Nederlands-Indische afkomst, moeten in dienst van het Koninklijk Nederlands-Indisch Leger, het KNIL, dat al snel 120 duizend soldaten heeft.

11.15 ARCHIEF: MILITAIRE PARADE

Grote groepen vrouwen in uniform marcheren voorbij met vlaggen. Daarna legerformaties op de fiets. **TITEL:** BATAVIA, AUGUSTUS 1941.

PRESENTATRICE (V.O.)

Op de verjaardag van Koningin Wilhelmina geeft het KNIL een grote parade met duizenden militairen.

Twintig pantserwagens en afweergeschut rolt voorbij.

PRESENTATRICE (V.O.)

Het ziet er allemaal heel indrukwekkend uit en velen denken dat Nederlands-Indië de Japanners best kan verslaan, als het oorlog wordt. Zeker omdat Amerika onze bondgenoot is.

11.16 DRAMA: INT. HUIS DE KLERK - WOONKAMER

Een chinees liefdespaar in porcelein wordt uit een teakhouten kast gehaald. DEWI veegt bliksemsnel de vrijgekomen plank schoon en wrijft hem met was op.

MADELEIN (O.S.)

Vandaag is jouw laatste dag hier.

DEWI valt stil en kijkt verbaasd opzij naar de 38-jarige MADELEIN DE KLERK die de porceleinen figuurtjes omhooghoudt.

MADELEIN

Morgen ben je weg.

DEWI

Maar mevrouw... Doe ik het niet goed? Moet ik harder werken?

MADELEIN plaatst de twee Chinese jongelingen terug.

MADELEIN

Je krijgt twee weken loon mee en ik zal rondvragen of je ergens anders terecht kunt.

DEWI

Maar waarom?

Stilte. Op de achtergrond speelt een radio.

MADELEIN

Ik probeer mijn zoon een fatsoenlijke opvoeding te geven en daarbij horen goede vrienden en geen...

Ze maakt een abstract gebaar, maar DEWI blijft haar vragend aankijken.

MADELEIN

Christiaan is nog zo naïef. Hij beseft niet wat een voorrecht het is om... volbloed Hollander te zijn.

Ongelovig kijkt DEWI haar aan. Tranen schieten in haar ogen.

MADELEIN

Daarom... Als jullie voortaan gewoon bij je eigen soort blijven... Dat is voor iedereen beter.

Verdoofd draait DEWI zich naar de kast om verder te boenen, maar prompt stoot ze een Chinees figuurtje kapot.

DEWI

O nee, het spijt me.

MADELEIN

Stil!

Opeens heeft zij haar aandacht gericht op de radio.

RADIOSTEM (V.O.)

We interrupt this program to bring you a special news bulletin.

TITEL: WE ONDERBREKEN DIT PROGRAMMA VOOR EEN SPECIALE MEDEDELING. MADELEIN draait de radio harder.

RADIOSTEM (V.O.)

The Japanese have attacked Pearl Harbor, Hawaii, by air. President Roosevelt has just announced.

TITEL: DE JAPANERS HEBBEN PEARL HARBOR AANGEVALLEN.

Een geschrokken blikwisseling van MADELEIN en DEWI.

11.17 ARCHIEF: PEARL HARBOUR

Tallose vliegtuigen scheren door de lucht en lanceren torpedo's. Hevige ontploffingen, hoogoplaaiende branden en enorme rookwolken. **TITEL:** PEARL HARBOR, HAWAI, 1941.

PRESENTATRICE (V.O.)

Zonder waarschuwing valt Japan de Amerikaanse vloot bij Hawaï aan. Tientallen grote en kleine schepen worden uitgeschakeld en zo'n 2400 soldaten verliezen het leven.

De USS Arizona hangt schuin in het water.

PRESENTATRICE (V.O.)

Een paar uur later verklaart de Nederlandse regering de oorlog aan Japan. De strijd in Azië is begonnen.

11.18 ANIMATIE: JAPANESE EXPANSIE NA 1941

Voortzetting van de animatie in scene 11.12. Japan heeft al gebieden van China, maar de expansie gaat snel verder:

PRESENTATRICE (V.O.)

Want niet alleen is Pearl Harbor gebombardeerd, maar Japan valt ook de Filipijnen, Malakka en Singapore binnen.

Met pijlen worden de Japanse aanvallen aangegeven.

PRESENTATRICE (V.O.)

Daarna volgen Birma en Brits-Maleisië, totdat Nederlands-Indië aan de beurt is.

Alle Japanse pijlen staan nu op Nederlands-Indië gericht.

11.19 LOCATIE: JAVA - ERETAN WETAN (BOVEN KANDANGHAUR)

De PRESENTATRICE staat op het strand van Eretan Wetan.

PRESENTATRICE

Het KNIL heeft anderhalf jaar de tijd gehad om zijn verdediging op te bouwen, maar er zijn duizenden eilanden met enorme kustlijnen, die nooit helemaal te verdedigen zijn.

Ze gebaart naar de eindeloze oever.

PRESENTATRICE

Bovendien heeft onze grootste bondgenoot Amerika zelf problemen genoeg en kan Nederlands-Indië niet te hulp komen.

Ze kijkt naar de zee.

PRESENTATRICE

En het Japanse leger is heel goed geoefend en bewapend. Op 1 maart 1942 landen ze met zestigduizend soldaten hier op Java.

11.20 ARCHIEF: LANDINGSTROEPEN OP DE KUST

Japanse troepen landen op de kust en vechten met het KNIL.

PRESENTATRICE (V.O.)

En het wordt een ongelijke strijd. Het vliegveld wordt vrijwel meteen veroverd, zodat onze luchtmacht in één klap is uitgeschakeld.

11.21 ARCHIEF: NEDERLANDSE MARINESCHEPEN OP WOESTE ZEE

De lichte kruisers Hr.Ms.De Ruyter en Hr.Ms.Java koersen over een woeste zee.

PRESENTATRICE (V.O.)

De Nederlandse marineschepen worden tot zinken gebracht en kunnen de Japanners ook niet tegenhouden.

11.22 ARCHIEF: TEKENEN VAN CAPITULATIE

De commandant van het KNIL tekent de overgave op het vliegveld van Kalidjati.

PRESENTATRICE (V.O.)

En na zeven dagen wordt op 8 maart 1942 de overgave getekend. Japan is de baas van Nederlands-Indië.

Op de achtergrond klinkt het Wilhelmus.

RADIOSTEM (V.O.)

Hier radio Bandoeng, wij sluiten nu. Vaarwel. Tot betere tijden. Leve de Koningin.

11.23 DRAMA: INT. HUIS DE KLERK - WOONKAMER

Het Wilhelmus klinkt nog verder over de radio. Volkomen

ontgoocheld zitten OTTO DE KLERK en zijn vrouw MADELEIN aan tafel, totdat het Wilhelmus is afgelopen en alleen nog ruis uit de radio klinkt.

OTTO

Dat was dan dat.

Hij draait de radio uit en neemt een slok van zijn cognac.

CHRISTIAAN (O.S., ERGENS IN HUIS)

DEWI?!... DEWI? WAAR BEN JE?

Verzonken in hun eigen gedachten staren OTTO en MADELEIN voor zich uit, terwijl CHRISTIAAN steeds dichterbij komt.

CHRISTIAAN

DEWI?!... Waar is Dewi?

Hij staat in de deuropening en zijn vader kijkt op.

OTTO

Vast waar alle inlanders zijn... Op het Koningsplein om de Jappen toe te juichen.

MADELEIN kijkt ook naar haar zoon, maar zegt niets.

OTTO

Nu het apenleger is gekomen, laten ze hun ware aard zien...

Hij schenkt nog een cognac voor zichzelf in.

OTTO

... en vergeten alles wat wij voor hen hebben gedaan.

CHRISTIAAN kijkt toe hoe zijn vader een slok neemt.

11.24 ARCHIEF: JUICHENDE INDONESIËRS NA JAPANSE OVERWINNING

In een Japanse propagandafilm staan duizenden Indonesiërs de Japanse troepen met vlaggen toe te juichen.

PRESENTATRICE (V.O.)

Een deel van de Indonesiërs verwelkomt de Japanners inderdaad als bevrijders.

11.25 LOCATIE: JAKARTA - MEDAN MERDEKA (KONINGSPLEIN)

De PRESENTATRICE staat bovenaan de trappen naar het Monas op het Koningsplein.

PRESENTATRICE

Na eeuwenlang te zijn overheerst

door de Nederlanders hopen veel Indonesiërs dat ze nu meer vrijheid zullen krijgen. Japan wil immers een groot Aziatisch rijk, waarin geen plaats is voor westerlingen.

Ze begint via de trappen naar beneden te lopen.

PRESENTATRICE

En voor het eerst mogen de Indonesiërs zelf gedeeltelijk hun land besturen: spoorwegen, telefoonnet, electriciteit en waterleiding. Indonesisch wordt de officiële taal, de Indonesische politie mag zelfs zijn wapens houden. En de hoofdstad Batavia krijgt zijn oude naam terug: Djakarta.

Ze is beneden op het plein aangekomen.

PRESENTATRICE

Maar tegen de blanke Europeanen zijn de Japanners minder aardig.

11.26 DRAMA: INT. HUIS DE KLERK - WOONKAMER

Hetzelfde dreigende gebrom van de mondharp uit scene 11.2. In de deuropening verschijnt de kleine gestalte van een JAPANSE OFFICIER met zweep en twee SOLDATEN naast zich.

OTTO (O.S.)

Hello, come in. What can I do for you?

In zijn smetteloze residentenuniform komt OTTO uit een fauteuil overeind en legt zijn boek op tafel.

JAPANSE OFFICIER

(dreigend)

Kieree.

OTTO kijkt hem niet-begrijpend aan. Verontrust komt MADELEIN naar binnen en voegt zich bij haar man.

OTTO

I'm sorry, what do you mean?

JAPANSE OFFICIER

Kieree!

MADELEIN

Misschien wil hij geld?

De OFFICIER begint rood van woede te worden.

JAPANSE OFFICIER

KIEREE!

OTTO

Do you want money?!

Woedend slaat de OFFICIER met zijn zweep op de maat van zijn woorden tegen de benen van OTTO:

OFFICIER

KIEREE! KIEREE! KIEREE!

OTTO krimpt ineem en probeert zich met blote handen tegen de slagen van de veel kleinere JAPANNER te beschermen.

OTTO

I DON'T UNDERSTAND YOU!

De TWEE SOLDATEN halen hun geweren van hun schouder en komen verder de woonkamer in. MADELEIN gilt.

MADELEIN

NEE, IN GODSNAAM! PLEASE!

CHRISTIAAN (O.S.)

Buigen! Je moet buigen!

Achter de SOLDATEN langs glipt CHRISTIAAN de kamer binnen.

CHRISTIAAN

Kieree betekent buigen. Kijk zo.

OTTO en MADELEIN kijken naar hun zoon die voortdurend tot aan de grond buigingen maakt voor de JAPANNERS. Ook zijn OUDERS beginnen aarzelend te buigen en dan pas kalmeert de OFFICIER. Op de achtergrond halen de soldaten een statiefoto van Wilhelmina van de muur.

11.27 LOCATIE: JAVA - SEMARANG - KLOOSTER

CROSS: 11.28 ARCHIEF: JAVA - SEMARANG - KLOOSTER

De PRESENTATRICE loopt door een soort kloostergebouw, het voormalige interneringskamp Bankong in Semarang.

PRESENTATRICE

De blanke Europeanen waren eeuwenlang de baas geweest in Azië, maar nu zijn de rollen omgedraaid. Nu moeten zij buigen voor iedere Japanse soldaat die langskomt. En niet zo.

Ze buigt haar hoofd een beetje.

PRESENTATRICE

En ook niet zo. (BUIGT IETS VERDER)
Of zo. (BUIGT NU BIJNA HORIZONTAAL)
Nee, echt helemaal zo.

Foto's van buigende mensen.

PRESENTATRICE

Zelfs de allerkleinste kinderen moeten buigen. Doe je dat niet, dan word je geslagen of getrapt, want de Japanners hebben een grote hekel aan westerlingen. Er mag dan ook geen Engels of Nederlands meer gesproken worden. Nederlandse bedrijven worden ingepikt, hun scholen gesloten, kranten en radio zijn verboden. En alle Europeanen moeten zich laten registreren met zo'n kaart.

Ze laat een registratiekaart zien.

PRESENTATRICE

Uiteindelijk worden alle Nederlanders opgesloten in kampen, waarvoor vaak de oude barakken op plantages worden gebruikt. Of zoals hier in Semarang bestaande gebouwen.

Ze loopt door het gebouw en kijkt rond.

PRESENTATRICE

Dit was een mannenkamp, maar ook jongens vanaf twaalf jaar werden bij hun moeder weggehaald en hier gestopt. Soms zaten hier wel vijftienhonderd mannen bij elkaar.

11.29 ARCHIEF: DWANGARBEIDERS WERKEN AAN SPOORLIJN

Dwangarbeiders leggen een spoorlijn aan. En een Brits bioscoopjournaal over de Birma-spoorweg.

PRESENTATRICE (V.O.)

Maar anderen hebben het nog zwaarder. Veel krijgsgevangenen van het KNIL moeten dwangarbeid verrichten voor de Japanners. Zoals het bouwen van de Dodenspoorlijn.

11.30 ANIMATIE: DODENSPOORLIJN TUSSEN BIRMA EN THAILAND

Dezelfde plattegrond van scene 11.18 draait in een

animatie naar boven totdat Thailand en Bangkok worden getoond.

PRESENTATRICE (V.O.)

Die loopt tussen Birma en Thailand
en is 415 kilometer lang. Dwars
door oerwoud, rivieren en bergen.

Een spoorlijn wordt getekend vanaf NONG PLADUK boven
Bangkok en tegelijkertijd vanuit THANBYAUZAYAT in
Birma. Beide spoorwegen ontmoeten elkaar in het midden.

11.31 LOCATIE: JAVA - SPOORWEG

De PRESENTATRICE loopt over een spoorweg op Java.

PRESENTATRICE

Met hun blote handen moeten de
gevangenen de stalen rails en de
zware bielzen sjouwen. Gemiddeld
sterven er 75 arbeiders per dag aan
uitputting of mishandeling door de
Japanse soldaten. In totaal zo'n 15
duizend westerlingen, maar ook 90
duizend Thaise en Indonesische
dwangarbeiders.

Ze stapt van de ene tussenbiels op de volgende.

PRESENTATRICE

Er wordt weleens gezegd dat onder
elke spoorbiels een dode ligt.

11.32 DRAMA: INT. HUIS DE KLERK - WOONKAMER

Van de oude inrichting is nauwelijks meer iets te herkennen.
Overal liggen verlaten slaapmatjes. Door de ruimte hangen
enkele waslijnen met allerlei mannenkleding te drogen. Daar-
onder zit CHRISTIAAN op zijn knieën met een borstel de vloer
schoon te schuren. Vermagerd, uitgeput. Zijn shirt gerafeld.

DEWI (O.S.)

(fluistert)

Chris? Christiaan?

Door een kier tussen de planken die tegen het raam zijn
getimmerd probeert DEWI naar binnen te kijken. CHRISTIAAN
stopt met schuren en kijkt om, maar staat niet op.

DEWI

Ik ben het. Dewi.

CHRISTIAAN

Kun je me zo goed zien?

Hij gaat staan en draait in zijn gerafelde kleren een rondje.

CHRISTIAAN

Want daar kom je toch voor? Om te
kijken hoe slecht het met me gaat?
Hier.

Hij toont zijn aangetaste handen en blote voeten.

DEWI

O God...

CHRISTIAAN

Dus ga maar vertellen aan iedereen:
de blanken worden flink gestraft
door het apenvolk!

DEWI

Wij ook.

Stilte. CHRISTIAAN komt naar het venster toe.

CHRISTIAAN

Waarom ben je weggegaan zonder iets
te zeggen?

DEWI

Jouw moeder... Ik... Het was dom.

Een ogenblik blijft het stil.

CHRISTIAAN

En nu is het te laat. Dag, lieve Dewi.

Hij loopt terug naar zijn borstel en gaat verder met
schuren. DEWI blijft staan toekijken.

PRESENTATRICE (V.O.)

Ook in de Jappenkampen voor vrouwen
en kinderen is het leven moeilijk.

DEWI loopt weg van het raam.

11.33 LOCATIE: JAKARTA - WIJK TJIDENG

CROSS 11.34 ARCHIEF: DAGELIJKS LEVEN IN JAPPENKAMP

Met een plattegrond loopt de PRESENTATRICE door de wijk
Tjideng in Jakarta. Ze vergelijkt de kaart met de omgeving.

PRESENTATRICE

Hier in de wijk Tjideng in Jakarta is het vrouwen- en kinderkamp gewoon een bestaande buurt die is afgezet met prikkeldraad.

FOTO: Wachtposten voor de ingang van het kamp Tjideng.

PRESENTATRICE

Daar moeten veel te veel mensen bij elkaar wonen in veel te kleine huizen.

FOTO: Nederlandse vrouwen wassen in een kamp.

PRESENTATRICE

Bovendien ligt het kamp vlakbij een moerasgebied, waar het stikt van de musieten en die brengen de tropische ziekte malaria over.

TEKENING: Uitgemergelde gevangenen in de ziekenboeg.

PRESENTATRICE

Schoon water is er niet meer, medicijnen ook niet en de gevangenen krijgen bijna geen voedsel. Daarom worden slakken, kikkers en gras gegeten.

TEKENING: Gevangenen staan in rijen opgesteld.

PRESENTATRICE

Daarnaast worden de Japanners steeds wreder. De vrouwen moeten soms uren in de brandende zon wachten om te worden geteld. Sommigen worden mishandeld en zelfs doodgeslagen.

TEKENING: Een bewaker slaat een gevangene met een zweep.

PRESENTATRICE

Op 5 mei 1945 geeft Duitsland zich over en is de oorlog in Europa afgelopen. Japan blijft echter doorvechten en voor de westerlingen in de kampen lijkt de bevrijding nog lang niet in zicht.

11.35 ARCHIEF: AMERIKAANSE BOMMENWERPER MET ATOOMBOM

In kleur wordt de Little Boy-atoombom aan boord van de Amerikaanse bommenwerper Enola Gay geladen.

PRESENTATRICE (V.O.)

Maar de Amerikanen hebben een

geheim wapen. De atoombom.

11.36 ARCHIEF: ATOOMBOM OP HIROSHIMA

Een ontploffing met paddestoelenwolk boven Hiroshima.

PRESENTATRICE (V.O.)

Er worden er twee gegooid. Op de Japanse steden Hiroshima en Nagasaki, waarbij meer dan honderdduizend mensen sterven. Dan pas geeft Japan zich over. Op 15 augustus 1945. Bijna vier maanden na de Duitse overgave is de oorlog in Azië afgelopen.

11.37 ARCHIEF: HIJSEN VAN NEDERLANDSE VLAG

Een kleine Nederlandse vlag wordt gehesen.

PRESENTATRICE (V.O.)

Ook in Nederlands-Indië wordt dat gevierd, zoals hier op Sumatra waar tijdens de hele bezetting een kleine Nederlandse vlag is bewaard.

11.38 LOCATIE: EREVELD KALIBANTENG - VROEGE OCHTEND

Een andere Nederlandse vlag wordt gehesen op een vlaggenstok midden op een ereveld. **TITELS:** Begraafplaats Kalibanteng, Semarang (Indonesië).

PRESENTATRICE

We zijn hier op Java, maar toch wordt hier iedere ochtend onze vlag gehesen, want deze begraafplaats is een stukje Nederland.

Ze loopt tussen de grafzerken.

PRESENTATRICE

De omstandigheden in de Jappenkampen zijn zo erg dat één op de acht gevangenen sterft. Door honger, ziekte, uitputting of mishandeling. In totaal zijn dat zeventienduizend mannen, vrouwen en kinderen.

Ze kijkt om zich heen naar de grafzerken.

PRESENTATRICE

En daarvan liggen er hier zo'n drieduizend begraven. Kijk maar: Steensma 15 jaar; De Jong 11 jaar; Fritsma 13 jaar.

Ze komt aan bij het standbeeld van de uitgemergelde jongen met op de sokkel geschreven: ZE WAREN NOG ZO JONG.

11.39 DRAMA: INT. HUIS DE KLERK - GANG & WOONKAMER - AVOND

CLOSE op lege flessen die naast elkaar aan een touw zijn opgehangen. Donker. Naargeestig gefluit van de wind.

PRESENTATRICE (V.O.)

Maar voor degenen die het wel overleven
en terugkeren uit de kampen, is de
ellende nog niet voorbij.

Ook op de grond staan overal lege flessen met een touw ertussen gespannen. Een licht geschuifel klinkt.

Op een matje in de kamer ligt OTTO in diepe slaap verzonken met een hockeystick tegen zich aangeklemd.

Weer een zacht geschuifel en het gekraak van een plank.

Vlakbij de deuropening ligt een tweede matje met daarop CHRISTIAAN die plotseling zijn ogen opent en scherp luistert.

Een voetstap. Nauwelijks hoorbaar.

Maar dan opeens... twee flessen raken elkaar licht.

Vliegensvlug springt CHRISTIAAN overeind en houdt een broodmes als steekwapen voor zich uit.

CHRISTIAAN

Wegwezen!

In het halfduister staat een bewegingloze gestalte. CHRISTIAAN maakt een dreigende steekbeweging.

CHRISTIAAN

Ik heb een mes, hoor!

MADELEIN (O.S.)

Chris...

De MOEDER van CHRISTIAAN stapt uit het duister tevoorschijn, maar ze is bijna onherkenbaar veranderd: vermagerd, bleek.

MADELEIN

Christiaan, ik ben het.

CHRISTIAAN kijkt emotioneel naar zijn MOEDER. Op het andere matje komt OTTO omhoog en kijkt naar zijn vrouw.

PRESENTATRICE (V.O.)

De Japanners zijn dan wel verslagen,
maar nog steeds zijn de Nederlanders
bang... maar nu voor de Indonesiërs.

11.40 ARCHIEF: ANTI-NEDERLANDSE UITINGEN

Op een groot billboard staat geschreven: WE DON'T LIKE THE DUTCH. Daarna een anti-Nederlandse demonstratie.

PRESENTATRICE (V.O.)

Want die willen na de oorlog niet meer bij Nederland horen.

11.41 LOCATIE: JAKARTA - MEDAN MERDEKA (KONINGSPLEIN)

De PRESENTATRICE staat voor het *Monas* op het Koningsplein.

PRESENTATRICE

Op 17 augustus 1945, precies twee dagen na de Japanse overgave, wordt de Republiek Indonesië uitgeroepen.

Ze gebaart naar het kolossale monument achter zich.

PRESENTATRICE

Maar Nederland wil daar niets van weten en stuurt zelfs soldaten om de kolonie weer in te pikken. Een gewelddadige periode volgt met wreedheden aan beide kanten, totdat Indonesië onafhankelijk is.

11.42 DRAMA: INT. HUIS DE KLERK - WOONKAMER

Chaos. Buiten op straat wordt met stukken ijzer op de lantaarnpalen geslagen en geschreeuwd: BERSIAP! BERSIAP!

OTTO (O.S.)

Ze komen hierheen!

Halsoverkop rent OTTO de kamer binnen en grist snel wat kleding bij elkaar. Ook CHRISTAAN schiet naar binnen.

OTTO

We moeten binnendoor!

Met de kleding rent hij de kamer weer uit. CHRISTIAAN rukt willekeurige dozen open. MADELEIN rent naar binnen.

CHRISTIAAN

Waar zijn mijn wajangs?

MADELEIN

We moeten nu weg!

Ze grijpt een sieradendoosje en rent de kamer weer uit.

CHRISTIAAN

Niet zonder mijn wajangs!

Doodnervuus schiet OTTO de woonkamer weer in.

OTTO

Waar blijf je nou?!

CHRISTIAAN

Ik zoek mijn wajangs.

OTTO

Dat meen je toch niet.

MADELEIN snelt de kamer binnen en duikt meteen in een doos.

MADELEIN

Hier zijn ze!

Ze geeft de wajangpoppen aan CHRISTIAAN. Geërgerd draait OTTO zich weer om en bevriest: in de deuropening staat een groep *pemoeda's*, jeugdige opstandelingen bewapend met kapmessen en bamboesperen. Vooraan staat DEWI.

CHRISTIAAN

Dewi, alsjeblieft.

DEWI wijst naar OTTO en MADELEIN.

DEWI

Alleen hen.

Onmiddellijk sleept het groepje de RESIDENT en zijn VROUW de kamer uit. CHRISTIAAN kijkt in afgrijzen door de deur naar buiten. Op de muur achter hem vallen de schaduwen van OTTO en MADELEIN, die zoals de wajangvoorstelling in scene 2 worden doorboord met kapmessen. Dan wordt het weer stil en CHRISTIAAN gaat zitten op een doos.

****